

DE HAAGSE TIJDEN

Betje Wolff en Aagje Deken woonden in Den Haag

Pag. 3

Vader werkte bij Het Binnenhof

Pag. 5

van der VLUGT GLASHANDEL v.o.f.

Loosduinsekade 175
2571 BW 's-Gravenhage
Tel: 070-3603927
info@vd-vlugt.nl
www.glashandel-vandervlugt.nl

De Haagse krant van alle tijden

Kunstmatige golven in Scheveningen

Waar we voorgaande jaren meermaals zijn getraakteerd op hittegolven en lange nazomers, was de zomer van 2024 weer een ouderwetse, wisselvallige zomer. Deze zomers zijn eigenlijk normaal voor Nederland, maar door klimaatverandering zijn we ze al bijna ontwend. Met deze wisselvallige zomers worstelde Scheveningen zo'n 75 jaar geleden en moest daardoor een koerswijziging bedenken.

Voor de Tweede Wereldoorlog en ook kort erna zag toerisme in Nederland er nog heel anders uit. De boulevard van Scheveningen stond vol met luxe hotels, zoals het Palace Hotel waar rijke Nederlanders soms de hele zomer vertoefden. Totdat in de jaren vijftig het toerisme veranderde en Scheveningen in crisis kwam. Vakantie werd vanaf die tijd namelijk ook voor de 'gewone' Nederlander bereikbaar, waarbij men ook steeds vaker naar het buitenland reisde. Mensen gingen vaker dagjes weg en voor een boulevard vol dure hotels in eigen land was steeds minder animo. Er moest in Scheveningen dus iets veranderen, want leegstand en verval was het gevolg. Veel horeca en hotels waren destijds eigendom van de

Exploitatiemaatschappij Scheveningen, maar geld voor onderhoud en renovatie was er helaas niet. Begin jaren zestig sprong Reinder Zwolsman hierop in en kocht alle aandelen van de Exploitatiemaatschappij en presenteerde grootse plannen voor Scheveningen. Zwolsman wordt ook wel gezien als een van de eerste projectontwikkelaars in Nederland, maar in Scheveningen kwam tot zijn spijt niets van de grond. De oorzaak lag hoofzakelijk in de relatie tussen Zwolsman en de Gemeente, want de grond in Scheveningen was eigendom van de Gemeente, waar erfpacht op rustte. Destijds stond er nog in de reglementen dat wanneer de erfpacht afliep, de grond met opstallen eigendom zou worden van de Gemeente.

Golfslagbad, ca. 1980. Foto: Stokvis, Haags Gemeentearchief

Zwolsman wilde uiteraard niet onder die voorwaarde investeren in de opstallen. Door verschillende conflicten liep dit uiteindelijk stuk, waarop Bredero in 1973 de ontwikkeling overnam. Inmiddels stond zelfs het Kurhaus op nominatie voor sloop, wat gelukkig afgewenteld is en omgezet in restauratie. Ondertussen hadden ondernemers wel volop ingezet op het veranderende toerisme. Eetkramen, gokgelegenheden en ander vertier waren ontstaan en voldeden meer aan de behoefte van dagjesmensen en klanten met een wat minder grote beurs. Als badplaats trok Scheveningen in de zomer wel toeristen, maar in de winter was er maar weinig te beleven. Hier moest verandering in komen en er werd nagedacht over hoe men ook bij slecht weer toeristen kon trekken. Het werd tijd

dat Scheveningen opgepoetst werd tot een elite-badplaats, de parel aan de Noordzee. Vanuit Scheveningen-dorp was er wel weerstand tegen deze plannen, omdat alles in het teken stond van de kuststrook en er verder geen oog was voor de eigen inwoners. Veel effect heeft deze weerstand niet gehad. Een van de attracties in de plannen was de bouw van een golfslagbad, destijds een zeer modern idee en het eerste bad in zijn soort in Nederland. Doordat het golfslagbad verwarmd zou worden met gezuiverd zeewater en een dak zou krijgen dat bij mooi weer open kon, was dit een van de attracties die niet alleen in de zomer, maar ook in de winter bezoekers kon trekken. Naast het golfslagbad kreeg het complex ook rust-/wellness-/sportruimtes en een buitenbad. De bouw van dit complex zou ongeveer drie miljoen gulden

gaan kosten. Het golfslagbad kwam er en werd op 6 juli 1979 geopend door de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Gerard Wallis de Vries. Hij zou met een bootje een vlaggenlijn stukvaren die over het zwembad gespannen was. Echter sloeg het bootje tijdens de openingsactie om en werd de staatssecretaris met een nat pak het zwembad uitgeholpen. De media twijfelde aan de spontaniteit van deze actie, maar het zorgde wel voor veel publicatie en was daarmee een groot succes. Golfslagbaden waren er in die tijd al wel, maar niet in de omvang van het bad dat in Scheveningen was gebouwd. Elk half uur zorgde een moderne machine voor kunstmatige golven, maar ook de gele glijbaan was populair.

Vervolg op pagina 2

Staatssecretaris van C.R.M., G.C. Wallis de Vries, opent het golfslagbad in het Vrijetijdscentrum, 6 juli 1979. Foto: Robert Scheers, Haags Gemeentearchief

KA-ME-TA TAPIJT

600 rollen op voorraad! P Gratis parkeren • Binnen 1 week stofferen mogelijk

Kijk ook op www.kameta.nl

AMSTERDAMSE VEERKADE 51A - DEN HAAG - 070-346 70 44

Specialist Trappen stofferen • 900m2 showroom. Open: di-vrij: 09.00 - 18.00, za: 10.00 - 17.00 uur

Samen aan alles gedacht!

UITVAARTVERZORGING

J. Henning

www.henning-uitvaart.nl

070 345 48 10

Dag en nacht bereikbaar

Let op! Wij zijn verhuisd:
Laan van Eik en Duinen 38, Den Haag
(Ingang De Oude Hage)

BRIEVENBUS

De gratis rubriek 'Brievenbus' is een zeer populaire!
Hulp nodig of wilt u een reactie plaatsen?
Mail naar redactie@dehaagsetijden.nl

Mevrouw P. Bal

Kent of bent u mevrouw P. Bal? Het Maritiem Museum Rotterdam is naar haar op zoek! Deze oud-marva schonk in 1993 haar uniformen van een Marva der 1ste klasse der administratie der Koninklijke Marine (marine vrouwenafdeling) aan het museum. Zij woonde toen in Spijkenisse (nu niet meer), maar mogelijk was ze van oorsprong uit Scheveningen afkomstig. Het museum komt graag in contact met mensen die meer over haar weten. Bent u dat? Neem dan contact op met mij, conservator bij het museum, via onderstaande mail. Alvast veel dank!

Irene Jacobs

i.jacobs@maritiemmuseum.nl

Reactie het kleinste kamertje een paleis

Het artikel *Het kleinste kamertje een paleis* (De Haagse Tijden van 15 oktober) herinnert mij aan een periode in 1944/1945. Ik was toen acht jaar en woonde in het Bezuidenhout. Door de onveilige omstandigheden daar logeerde ik met mijn ouders en zus tijdelijk bij familie aan de andere kant van de stad. Daar zat ook een buurman ondergedoken. Hij had een gedicht gemaakt dat aldaar op het kleinste kamertje hing. Ik vond het zo knap gevonden en heb het altijd onthouden. Het is een persiflage op de oorlog en luidt als volgt:

Ons land is als dit kabinet

Eerst was het vrij

Nu is het bezet

Het is hier als in de Nederlanden

Geen winst, doch vele offerranden

Ook hier wacht men met stille wijding

Op het moment van de bevrijding

Alles zo ook in ons land

Komt onder zware druk tot stand

Doch onder het zuchten dat we horen

Wordt er een schone hoop geboren

Hoe opgelucht zult gij zich voelen

Als gij het vuil weer weg kunt spoelen.

Ik zou het erg mooi vinden als dit gedicht in de krant zou verschijnen.

Jopie Jansen-Kemmers

Laurode@ziggo.nl

De Haagse STADSDICHTER

Victor R. Meijer • vr.meijer@hotmail.com

De koningin van Den Haag

ze vroeg me of ik gelukkig ben
"nou" loog ik "daar kun je op rekenen"
toen vroeg ze of ik wel eerlijk ben
ik zei: "moet ik het uittekenen?"

elke ochtend tranen
die mij niets vertellen
mij in haar wereld wanen
misschien dan waarschuwen
dat mijn eenzaam huis
de gedachten kwellen
aan haar lach zo levensecht
ik hoor nog wat geruis
leven is onterecht

ik heb haar weer ontmoet
en een lichte buiging gemaakt
de koningin van Den Haag
heeft me tijdens die buiging
heel diep in mijn hart geraakt

ben haar kwijt
nooit meer samen
ze is weg, voor altijd
de kaars die ik brandde
moet dat beamen

Vervolg voorpagina

Kunstmatige golven in Scheveningen

Tevens waren er in het zwembad zonnebanken, zodat je ook bij slecht weer bruin kon worden. De eerste jaren was het golfslagbad enorm populair en droeg bij aan een grote stijging van de bezoekersaantallen aan Scheveningen. Deze groeide van drie miljoen bezoekers in

1978 naar acht miljoen in 1984. Helaas bleek de populariteit vooral samen te hangen met de nieuwigheid van het idee en namen de bezoekersaantallen in de jaren daarna weer gestaag af. Net als bij ieder goed idee, werd ook dit idee afgekeken en in een verbeterde versie opgebouwd.

Op deze manier zijn dan ook het Tikibad in Wassenaar en Tropicana in Rotterdam begonnen. Het ontstaan van deze, veel mooiere en modernere baden heeft veel bezoekers weggetrokken uit Scheveningen. Begin jaren negentig leed het golfslagbad inmiddels een verlies van 2,75 miljoen gulden per jaar, waarvan de helft van het verlies ten laste kwam van de Gemeente Den Haag. Omdat er geen perspectief meer was op groei, besloten zij de stekker eruit te

Boulevard, buitenbad van het Vrijtijdscentrum met Golfslagbad. Foto uit 1982, Robert Scheers, Haags Gemeentearchief

trekken. Vandaag de dag zit Sea Life in het gebouw waar ooit het golfslagbad gehuisvest was.

Mocht je echt op zoek zijn naar herinneringen aan dat bad; het schijnt dat de originele tegeltjes nog in de kelder van Sea Life terug zijn te vinden.

Voor dit artikel heb ik gebruikgemaakt van de volgende bronnen:
denhaag.raadsinformatie.nl
omroepwest.nl/nieuws/4784888/herinneringen-aan-golfslagbad-scheveningen-sneeuwballen-gooien-vanuit-buitenbad

Meine Ludema
meineludema@hotmail.com

Boulevard, buitenbad van het Vrijtijdscentrum met Golfslagbad. Foto uit 1982, Robert Scheers, Haags Gemeentearchief

DE HAAGSE TIJDEN

Uitgeverij De Haagse Tijden
Laan van Meerdervoort 174
2517 BH Den Haag

Ook te volgen via Facebook, Instagram en LinkedIn.

Uitgave:

Uw krant is elke twee weken in een oplage van tenminste 60.000 exemplaren gratis af te halen op circa 300 distributiepunten in Den Haag, Zoetermeer, Westland, Delft, Midden-Delfland, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp en Wassenaar.

Redactie:

De artikelen, verhalen en foto's in onze krant worden aangeleverd door onze lezers. De ingezonden artikelen zullen ook gebruikt worden op de website en onze sociale media kanalen.

Hergebruik van de artikelen en foto's is aan de uitgever. Voor de vaste columnisten geldt een andere regeling. U kunt uw verhaal insturen naar: redactie@dehaagsetijden.nl

Abonnementen

Voor € 75,00 per jaar kunt u de krant in Nederland thuis ontvangen per post. Buiten Nederland ontvangt u de krant voor € 95,00 per jaar. Een abonnement vraagt u aan via www.dehaagsetijden.nl/ abonnement of via de klantenservice. Alle uitgaves van De Haagse Tijden kunt u terug vinden op de website www.dehaagsetijden.nl/archief

Adverteren

Wilt u ook adverteren in De Haagse Tijden? Vraag naar de mogelijkheden bij Daphne Brückel en bel 070-3607676 of mail naar info@dehaagsetijden.nl

Hoofdredacteur

Sanne Groeneboer
redactie@dehaagsetijden.nl

Vaste auteurs

John Vroom   Marcello & Els
Milja de Zwart

Distributie

Hubbel Den Haag

Fotografie

De Haagse Tijden heeft de moeite genomen om de rechtmatige eigenaar van de gepubliceerde foto's te vinden. Als u meent de publicatierechten te hebben, kunt u contact opnemen met de uitgever.

Vormgeving

Brückel Reclame BV

Lezersservice

De lezersservice is te bereiken van maandag t/m vrijdag van 10 - 12 uur op: 070 - 345 76 97

Betje Wolff en Aagje Deken woonden in Den Haag

Een boek dat vanzelfsprekend een plaatsje kreeg op mijn lijst van boeken die ik voor het eindexamen van de middelbare school moest lezen, was het boek *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* dat in 1782 uitgegeven werd en geschreven is door Betje Wolff en Aagje Deken. Het gaat hier om een briefroman, waarin de jonge Sara met vallen en opstaan de grenzen van haar vrijheid verkent.

Betje Bekker is in 1738 in Vlissingen geboren. In 1759 is ze getrouwd met een veel oudere dominee, Adriaan Wolff. Adriaan is in 1777 overleden en op dat moment had Betje Wolff, zoals ze zichzelf noemde, al enkele dichtbundels geschreven. Aagje Deken is in een Amsterdams weeshuis opgegroeid en ook zij had, voordat ze Betje leerde kennen, al enkele gedichten gepubliceerd.

In 1776 ontmoetten Betje en Aagje elkaar en na de dood van de man van Betje gingen ze samenwonen en vanaf dat moment deden ze alles samen. Hoe de taakverdeling tussen die twee precies in z'n werk ging, is nooit duidelijk geworden. Wel is het zo dat Aagje zeker niet de mindere was van Betje. Ze vulden elkaar kennelijk perfect aan. De dichter Jacobus Bellamy heeft hierover geschreven: "Bekker is de azijn, Deken de olie. Dat maakt samen een goede saus". In 1781 kocht Aagje een buitenhuis in Beverwijk en in een klein huisje dat in de tuin stond, schreven ze hun teksten. Zowel romans als eenvoudige liedjes. Ook in die liedjes zat een boodschap. Zo lieten ze hun lezers nadenken over onderwerpen als vaderlandsliefde, de opvoeding van kinderen en het nut of onnut van religie.

Beroemd werden ze toen de roman over Sara Burgerhart uitgegeven werd. Er zouden nog meer romans volgen, zoals *Historie van den heer*

Standbeeld Betje en Aagje te Nes aan de Amstel, 1969. Foto: Rokus Cornelis

Willem Leevend en *Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut*. In die tijd stonden de Prinsgezinden en de Patriotten die voor democratisering waren tegenover elkaar. In 1787 werden de Patriotten door de Oranjegezinden na een korte burgeroorlog verslagen en velen van hen, waaronder Betje en Aagje, vluchtten naar

rook was opgegaan, moesten ze wel terugkeren.

Den Haag

In 1797 verhuisden ze van Frankrijk naar ons land. Nadat ze enkele maanden in Ossendrecht hadden gewoond, huurden ze bij het Plein boven een winkel enkele gemeubileerde kamers. In de maand mei van het jaar

"Zo lieten ze hun lezers nadenken over onderwerpen als vaderlandsliefde, de opvoeding van kinderen en het nut of onnut van religie."

Frankrijk. Hier leidden ze een rustig bestaan en ze waren dan ook zeker niet van plan om naar Nederland terug te gaan. Omdat hun kapitaal dat ze verkregen hadden door het buitenhuis en veel van hun bezittingen te verkopen door slecht beheer in

1800 gingen ze op kamers in de Spuistraat wonen "in het achterhuis met uitzicht op de stadstuinen". Twee jaar later wonen ze in bij een nicht van Betje op het adres Herderinnestraat 437. In 1858 veranderde het huisnummer in 22 en op dit moment gaat het om nummer 7. Het gaat hier om "een fraai huis met een schoonen hof vol vruchtboomen en een overdekte laan". Betje is hier op 5 november 1804 overleden en Aagje negen dagen later op 14 november 1804. Op verzoek van Betje zijn ze allebei begraven op het Scheveningse buitenkerkhof Ter Navolging. Bijna honderd jaar later is er een herdenkingssteen ter herinnering aan Betje Wolff en Aagje Deken op een van de muren geplaatst. Over deze begraafplaats wil ik u iets meer vertellen.

Het huis in de Herderinnestraat

Ter Navolging

Het gaat hier om de begraafplaats aan de Duinstraat, hoek Prins Willemstraat. Aanvankelijk was het gebruikelijk om mensen die overleden waren in de kerk of in de onmiddellijke omgeving van de kerk te begraven. Deze kerken staan vaak in het centrum van een dorp of stad. Vooral om hygiënische redenen kwam hier verzet tegen. U kent waarschijnlijk de uitdrukking rijke stinkerde wel. Een van de verklaringen van die uitdrukking is dat alleen rijke mensen vooraan in de kerk begraven werden en dat zou vervolgens stank opleveren. Erg waarschijnlijk is deze verklaring niet omdat de graven goed dichtgemaakt werden en deze uitdrukking nog niet zo heel oud is. In 1777 besluiten de Gecommitteerde Raden van Holland om westwaarts van de Scheveningse weg, dus buiten de toenmalige bebouwde kom een stukje grond uit 'de Graaffelijks wildernisse' beschikbaar te stellen om hier een begraafplaats van te maken. Om onderstuiven tegen te gaan werd dit terrein door een muur omgeven en aan de oostzijde grenzend aan de Scheveningse weg werd een poort gebouwd met de woorden: 'In de hoop van Navolging'. Dit laatste is gelukt. In plaatsen als Zwolle en Tiel werden al snel vergelijkbare begraafplaatsen aangelegd.

Omdat kerkhoven vroeger voor van alles en nog wat gebruikt werden, hebben de Burgemees-

teren van Den Haag in 1820 het volgende gepubliceerd: "Aan allen en iegenlijk wordt verboden het kerkhof te gebruiken tot het boenen en schrobben van meubelen, tot het bleeken van linnens of andere goederen, tot het weiden van geiten en andere dieren, tot het bergen van vuilnis of eenige goederen van welke aard dan ook, tot het uitoefenen van spelen. Wordende alsmede verboden over de muren van het kerkhof te klimmen of de deuren van hetzelfde te openen. Die zig aan eene der voorgemelde daden schuldig maakt zal gestraft worden met een boete van een dag gevangenis".

Carl Doeke Eisma
carleisma@planet.nl

Herderinnestraat 7

Ingang van Ter Navolging

Pearle opticiens

Ontvang 10 dagen tot 30% korting op een (zonne)bril op sterkte!*

Pearle Opticiens Den Haag Passage viert feest!

We verwelkomen je graag in onze vernieuwde winkel. Kom vanaf vrijdag 22 november langs in onze vernieuwde winkel en profiteer van de aantrekkelijke openingsactie.

Pearle Opticiens Den Haag
 Passage 62d
 Tel. (070) 364 56 52

Scan de QR-code, en maak direct een afspraak

* Deze actie is uitsluitend geldig bij Pearle Opticiens Den Haag Passage van 22 november t/m 2 december 2024 vanaf glaspakket Brons.

MEUBELSTOFFEERDERIJ LODEWIJK *100 jaar*

Al 4 generaties uw Ambachtelijke Meubelstoffeerderij

Optimale service, garantie en kwaliteit. Wij halen en brengen gratis!

Ambachtelijke Meubelstoffeerderij Lodewijk is er voor uw totale meubelrestauratie

Gespecialiseerd in:

- Herstoffering van banken en fauteuils
- Vernieuwing van binnenwerken
- Fineren en politoeren
- Leerreparatie
- Antiekrestauratie
- Biezen-, rieten- en rotanstoelen
- Vloerbedekking en gordijnen

U heeft de keuze uit meer dan 600 soorten bekledingsstoffen. U kunt langskomen met uw stoel of fauteuil, of een van onze medewerkers kan met onze mobiele winkel naar u toe komen om direct een offerte te doen.

Stoffering Lodewijk (hoofdvestiging) Reinkenstraat 111, Den Haag

Voor informatie of een vrijblijvende offerte ons centrale nummer: **070-3922344**

WWW.STOFFERINGLODEWIJK.NL

Seniorenhulp Nederland
Meer dan alleen verhuizen...

Vrijblijvende offerte? BEL: 070 - 306 16 96

Seniorenverhuizing *Volledig verzorgd!*

Woningontruiming *Huur- en koopwoning*

Schilder- en kluswerk *Stofferen en behangen*

Spoedoplevering *Binnen 7 dagen leeg*

de beste in
VERHUIZEN EN ONTRUIMEN
Seniorenhulp Nederland

www.seniorenhulp.com

novodent **Behandeling aan huis**

Een team van prothesespecialisten

Wij komen **gratis** bij u thuis voor het maken van nieuwe protheses of het corrigeren en repareren van uw huidige protheses. Met onze kennis en vaardigheden kunnen wij u perfect van dienst zijn!

- Voor het maken van nieuwe kunstgebitten
- Pasvormcorrecties en reparaties
- **Gratis** behandeling aan huis
- 75% vergoeding vanuit uw basisverzekering, 25% eigen bijdrage
- Rechtstreekse vergoeding door uw zorgverzekeraar

Enrico, Martijn, Jasper en John Jellema

Tel: 070-3555790
 info@novodent.nl

Valkenboskade 466
 2563 JK Den Haag
 (Hoek Laan van Meerdervoort recht t.o. halte tram 3 en 12)

www.novodent.nl

De mooiste kerstreizen
 Gewoon perfect geregeld.

Kerst in Trier aan de Moezel 5-daagse busreis	reiscode: kdtri01	vanaf p.p. 724
Kerst in het centrum van Berlijn 5-daagse busreis	reiscode: kdber03	vanaf p.p. 744
All inclusive Kerst in de Eifel 6-daagse busreis	reiscode: kdsdk02	vanaf p.p. 824
Kerst in het Zwarte Woud 8-daagse busreis	reiscode: kdend04	vanaf p.p. 874
Kerst en Oud en Nieuw in Kroatië 12-daagse busreis	reiscode: kdopa04	vanaf p.p. 1454
Kerst en Oud en Nieuw in de Alpenlanden 12-daagse busreis	reiscode: kdwdn02	vanaf p.p. 1864

Alle vanafprijzen zijn inclusief reserveringskosten, Calamiteitenfonds en SGR-bijdrage

www.dejongintra.nl/busreizen
 Bel 0180 - 457 803 of ga naar je ANVR reisadviseur

de Jonge Intra vakanties

Vader werkte bij Het Binnenhof

Ja, mijn vader werkte niet OP, maar BIJ Het Binnenhof, een van de dagbladen die toentertijd in de hofstad verscheen. Het was een avondkrant die laat in de middag bij ons - gratis - op de mat viel, omdat mijn vader er als boekhouder en niet als journalist noch drukker werkzaam was. Cijfertjes en getallen; en dit met de hand geschreven. Met het Grootboek op zijn bureau deed vader (vul)pen en inktpot alle eer aan.

Zijn stoel, een Gispenzetel, stond onder de glazen boog van de eerste in Nederland verschenen Passage; een staaltje van toenmalige 'moderne architectuur'. Boven de winkels, waarin eerder guldens dan stuivers, dubbeltjes of kwartjes rolden, hield dagblad Het Binnenhof kantoor. Ik kan me de drukkerij pas herinneren toen het verhuisde naar de Prinsegracht, waar een pand in Art Deco-stijl werd betrokken, bijna op de hoek van de Brouwersgracht. Het Gispen-meubilair verhuisde mee.

We keken onze kinderoogen uit in het pand van de Passage en zwaaiden naar onze pa die zijn lunch graag onderbrak om zijn nageslacht terug te zwaaien. Zelden of nooit heb ik mijn moeder over een der winkeldrempels van de Passage zien binnegaan. Het bleef als een kijkdoos voor 'veelverdieners', welgestelde volwassenen en kinderen. Vader was de kostwinner en mijn moeder roerde zich als een waar herderin over haar eerste drietal schaapjes en completeerde in de jaren zestig, haar kudde tot een vijftal, waarvan drie meiden. Ik was de enige zoon; geen gemakkelijke of eenvoudige positie. Onderscheid werd door mijn moeder niet gemaakt. Voor bijvoorbeeld afwassen of afdrogen stond ook ik 'op de werklíst'; we deden deze dagelijks terugkerende klus vaak zingend.

De arbeid moe, dook mijn vader in de krant, na het opsteken van een sigaar; een verjaardagsgeschenk-in-does of kistje, waarmee mijn pa, op 1 maart,

Close-up van een rokende Pa, wat toen niet verboden was

Op kantoor met medewerkers

door het familiebezoek werd verrast. In het weekend daarop volgend telde ik de stapel meer dan eens met m'n wijsvingertje. Er ging veel in rook op, toen ik nog thuis op de Maartensdijllaan woonde. Mijn moeder blij, toen mijn vader eens zwigend van de specialist thuiskwam en zijn liefde voor sigaar en sigaret abrupt beëindigde. De vitrage ging de wasmachine in en er werd opnieuw behangen. Mijn pa zweeg erover in alle talen.

Mijn vader, katholiek, bleef trouw aan 'zijn' Dagblad en zijn Gispen meubilair; ook toen het groeiend kantoor, met het kantoorpersoneel verhuisde naar de Prinsegracht. De katholieke krant groeide met het toenemend aantal abonnees. Ik weet niet of hij er carrière maakte, wel dat hij vriendschap genoot bij medewerkers. De bijgesloten foto, gemaakt door de heer Smit, 'hoffotograaf' van m'n vaders krant, maakt dit mijns inziens zonneklaar. Als kind genoot ik van de strip *Smidje Verholen* die een vaste plek op het achterblad sierde. Zelfs mijn vader was vatbaar voor deze humoristische strip. Zijn taalgevoel heeft ook bij mij het vuur ontstoken. Vaak deed hij - met succes - mee aan wedstrijden in slagzinnen. Regelmatig stonden er banketbakkers met smaakvolle taarten voor onze huisdeur. En vader genoot; eenmaal van de inzending, andermaal van de gewonnen prijs.

Bij een van vaders collega's waren ook wij kind aan huis. Hij en zijn vrouw woonden in de nieuwbouw die verrees achter de Veendaalkade. De Leyweg, ooit een kolenpad, werd toentertijd pas geasfalteerd. Vanaf

de Benschoplaan tot voorbij de Nieuwersluisstraat stond de nieuwbouw er in de steigers. De Veenendaalkade was in de vijftiger jaren stadsgrens, met de geelgroene buslijn 25 als opstapplaats en chauffeurstoilet. De wijk 'Leijenburg' werd er uit de grond gestampt; de Escamp-laan doorgetrokken en daarmee de rit van de tram over de Leyweg, richting de Meppelweg en zo de wijk 'Morgenstond' -bellend- binnen. Zelfs 'De Glazen Stad', een kassenlandschap, stond op verdwijnen. de Houtweg, waaraan een sloot en enige bosjes en wat schuren waarin 'de Verkennerij' huisde, moest wijken voor huizen en een ziekenhuis, Leijenburg genaamd, waarin mijn moeder de laatste adem uit zou blazen. De kassen, waarin voornamelijk tomaten werden gekweekt, die geveild werden in het houten veilinggebouw van Loosduinen, bereikbaar over een netwerk aan sloten en slootjes. Wel staat in mijn geheugen gegrift dat vroeg in de jaren vijftig er een kleine optocht over de Vreeswijkstraat ging, waarop de zogenaamde Druivenprinses uitkeek over haar kassenlandschap, waarin druiven werden gekweekt; de vitaminenboost om de jeugd na de Tweede Wereldoorlog weer op gezondeispeel te brengen. Als eerste en tweede lagere schoolklassen werden we door haar en de kwekers in kassen ontvangen, waar de druiventrossen boven onze kinderhoofdjes, plukklaar te rijpen hingen tegen de witgesausde ruitendaken.

De Loosduinse kade, toen nog een smal zandpad, waarlangs de tuinders hun groenten per duwschuit naar de veiling aldaar

Het Binnenhof op 'Het Binnenhof'. Foto van Simon E Smit, als fotograaf verbonden aan vaders dagblad

boomden. Loosduinen was toen nog een zelfstandig dorp. In september 1968 mochten wij er 'ons trouwboekje' ophalen in de voormalige secretarie, waarlangs een tram-met-houten bankjes cirkelde. Duin en zee, met een tweetal in hout opgetrokken restaurantjes, waarin wij of met ERMI of SIERKAN IJS werden getrakteerd op zomerwarme dagen en houten keetjes met bad- en speelgoed. Een drietal strandafgangen leidden naar de hoorbare golven van de Noordzee. Het rook er naar zeezout en je zag er bij nacht het ritmische schijnsel van de vuurtoren die schepen moest waarschuwen voor de nadering van de kustlijn en de gevaarlijke branding. Mijn eerste baantje gedurende vakantietijd was bij zo'n tuinder, tomaten te plukken, vanaf zes uur in de ochtend tot twaalf uur, in de tropische hitte van de 'glazen huizen'. Mijn vader was merkbaar ontsteld over de verdiensten die ik als jeugdige werknemer (veertien jaar) mocht incasseren. Een papieren tientje was mijn beloning na een week bukken, buigen en reiken naar de orangerode vruchten; ik zag er groen en geel, want de klimplanten zelf gaven die kleurstof aan ons af. Moeder heeft de wasmachinebeurten maar niet afgetrokken van de gulle verdiensten van haar zoons vakantiewerk.

Ondertussen had mijn vader, een zijns inziens, wijs besluit genomen; hij was verkast naar een nieuwe werkgever, de Haagsche Courant, de niet-katholieke en concurrerende krant en reed nu dagelijks op zijn fiets-met-terugtraprem, een kilometer verder naar zijn dagelijkse werkplek aan de Wagenstraat, waar een monumentaal donkerroodstenen gebouw hem van maandag tot en met zaterdag 12.00 uur onderdak bood. De Bijenkorf als overbuurman en het Planetarium als bovenbuurman.

Tot aan zijn pensionering bleef hij deze algemene courant trouw. Beloond met een gouden horloge werd hij niet; al was ondertussen het RK dagblad Het Binnenhof door de Haagsche Courant opgeslokt. De Sijthoffpers zou haar groei beloond zien met een verhuizing naar het naburige Rijswijk; hij mocht dit niet meer meemaken. Omdat hij naast het door hem begeerde gouden horloge greep, ging hij na zijn afscheidsspeech door een HC-directielid met mijn moeder naar hun vaste juwelier Ros in de Driebergenstraat, om een klokje voor zijn pols - uit eigen portemonnee - uit te zoeken. Bij zijn overlijden erfde ik dit horloge, dat ik bij bijzondere gelegenheden draag. Pas geleden nog, op 1 maart, want op die datum vierde hij met ons zijn verjaardag. Geboren in het Brabantse Strijp, nu Eindhoven en verhuisd als knaapje naar de Copernicuslaan; tenslotte overleden aan een bijna leeggelopen ouderenbehuizing aan de Leyweg bij de kruising Haagweg, waar ooit een witjzieren brug over een vaart was gebouwd. En met grote letters een Ford-garage was gebouwd.

Het was daar uitkijken geblazen, het was onze route naar het strand. Want wij waren 'kustbewoners' die alleen hun vakantie vierden in bos en hei. 'Huizenruil' deden we met bewoners van Brabant of Gelederland. Het bracht ons meermaals bij adressen in een stad als Breda, het dorp Vught en de Paddepoelseweg in Nijmegen. Vader huurde een Volkswagenbus met aanhanger, waarop zijn fiets, moeders fiets en onze kinderfietsen. Zo werd tot zijn vreugde de veertiendaagse vakantie van zijn werkadres aan de Prinsegracht en later de Wagenstraat gevierd. Het was genieten voor ons en voor hem!

Harry CA Daudt
hardaudt@gmail.com

Het tragisch eind van een genie

Wie er niet naar speurt, ziet het niet eens. Geen wonder, de plaquette hangt zo'n drie meter boven de grond, naast een regenpijp en niet - wat normaal zou zijn - op ooghoogte naast de voordeur. De tekst wordt bovendien bedekt met een grote, groene vlek van de weersinvloed op de koperen achtergrond. Toch is de tekst op de gevel van Beukstraat 8-10 de moeite van het lezen waard: '6 november 1919 verzorgde vanuit dit huis H.H.S. à Steringa Idzerda (1885-1944) het eerste radio-omroepprogramma ter wereld'.

H.H.S. staat voor Hans Henricus Schotanus. Zijn geboortewieg stond in het Friese dorp Weidum, nu onderdeel van Leeuwarden. Zijn vader is huisarts. Hans is de oudste van vier kinderen. In 1904 is Hans - roepnaam Hanso - leerling aan de Kweekschool voor machinisten in Amsterdam, afdeling 'technici'. Na een jaar verruilt hij dat instituut voor het 'Rheinisches Technikum' in Bingen (Duitsland). In 1908 studeert hij daar af als elektro-technisch ingenieur.

Hans Henricus Schotanus Idzerda

Het is in Bingen dat hij via een professor kennismakt met een radiostation voor het ontvangen en zenden van telegrafiesignalen. Een ervaring die zijn latere leven vormgeeft. Terug in Nederland verdiept hij zich verder in elektro- en radiotechniek. De radio trekt hem, maar in die sector is geen baan te vinden. Dus gaat hij elektrische installaties ontwerpen en bouwen. Hij vindt werk bij Siemens in Den Haag (1909-1910), AEG-installatiebureau Amsterdam (1910-1911) en bij Bergman AG Amsterdam (1911-1913).

In zijn Haagse tijd woont Hans bij oom Arnoldus. Die bezit pension St. Antoine aan de Parkweg 3 in Scheveningen. In 1910 trouwt Hans met zijn jeugdliefde Geertruide Nicolai (Gerda). Het echtpaar verhuist naar Amsterdam doch keert in 1913 terug naar Den Haag. De Cornelis Jolstraat 58 wordt hun nieuwe domicilie. Hans vestigt er een adviesbureau gericht op technische installaties. In 1914 volgt de oprichting van Technisch bureau Wireless: apparaten en onderdelen voor draadloze telegrafie. Er volgt weer een verhuizing. Nu naar de Van der Heimstraat 23.

Ten Hovestraat

Beukstraat

Riouwstraat

Radiostation PCGG Foto: Wikimedia commons

De Ideezet-lamp

Technisch bureau Wireless is de eerste radiofabrikant van Nederland. Hans en zijn medewerkers maken het eerste toestel voor ontvangst van draadloze telegrafie: een kristalontvanger met als naam 'Militair'. De naam is niet toevallig. Hans levert aan het Nederlandse leger door hem ontwikkelde radiozoekers: apparaten die radiozenders kunnen opsporen. Handig in de Eerste Wereldoorlog om onder andere zeppelins te traceren. In 1916 verhuizen Hans, zijn gezin en de business naar Ten Hovestraat 105. In 1918 ruilt het bedrijf die plek in voor Beukstraat 8-10. Ruimte-

gebrek vormt de aanleiding. Het gezin blijft tot 1924 in de Ten Hovestraat wonen.

Ook in 1918 wijzigt Hans de naam van zijn onderneming in Nederlandsche Radio Industrie (NRI): een aanduiding die de lading beter dekt. Hans is een jaar eerder gefascineerd geraakt door radiolampen, met name de triodelamp. In 1918 ontwikkelt hij samen met Philips uit die lamp (een VS-uitvinding) de Philips-Ideezet (de eerste drie letters van Idzerda)-lamp; de eerste radiolamp van Philips. De lamp is geschikt voor versterking van radiosignalen (eerst

alleen morsesenen, dan ook woord en muziek) en voor de bouw van zenders voor radiotelefonie. Philips brengt de lamp in de handel. Hans koopt er 180 (van de 4000 geproduceerde) voor de oprichting van een radiostation.

Dat komt er ook. Begin maart geeft Hans in de Jaarbeurs Utrecht demonstraties met een radiotelefoniestation. Het is een groot succes. De uitzendingen worden op 1200 meter afstand door radioamateurs gehoord. Hans krijgt op basis van dit succes een vergunning voor proefnemingen met een radiostation. Roepletters PCGG; het eerste ter wereld.

Op 5 november 1919 plaatst Hans een advertentie in diverse kranten. Hij kondigt daarin een Radio soiree musicale aan, op 6 november tussen 20.00 en 23.00 uur. "Programma wordt gegeven met behulp van een pathfoon door middel van een Philips iduret generatorlamp gemonteerd in een radio-telefonie zendstation der Ned. Radio industrie op een golflengte van 670 meter. Iedereen die

Wassenaar, Schouwweg ingang Ter Veken

Monument in Weidum. Foto: Wikimedia

in het bezit is van een eenvoudig radio-ontvangstoestel kan deze muziek rustig thuis hooren." Hans vergeet daarbij niet te melden dat zijn bedrijf ontvangstoestellen kan leveren. De uitzending wordt later beschouwd als de eerste radio-omroepuitzending van Nederland, Europa en de wereld.

De uitzending is een succes. Hans gaat op meerdere dagen per week uitzenden. Hij richt zich onder meer op Engeland (Dutch concerts) en maakt furore met live Kurhaus concerten en hoorspelen. Tegelijk ontwikkelt Hans voor het KNMI ten behoeve van het uitzenden van weerberichten de lampenzender 'Fort Vossegat'. In 1924 wordt NRI geliquideerd. De producten die men maakt - versterkers, zenders, ontvangers - zijn door de fraaie uitvoering ervan onbetaalbaar voor de gewone man. De verkopen lopen terug en de radio-uitzendingen kosten een hoop geld. De zendmachtiging wordt door de regering ingetrokken.

De plaquette op de gevel van Beukstraat 8-10

In december wordt door de rechtbank het faillissement uitgesproken. Hans verhuist met zijn gezin naar de Riouwstraat 55. De Nederlandse Seintoestellen Fabrik in Hilversum neemt met steun van Philips de publieke omroep over. Radiostad Den Haag wordt radiostad Hilversum. Hans zit echter niet bij de pakken neer. Hij richt Idzerda Radio op. Dat ontwikkelt in de Beukstraat ontvangers. Hij krijgt een nieuwe vergunning maar mag uitzendingen niet vooraf bekendmaken en geen reclame meer maken voor zijn producten. Hans zendt alleen nog af en toe 's nachts uit. In 1934 verhuist hij naar Parkweg

3. Hij heeft het pand/ pension geërfd van zijn overleden oom.

In 1935 stopt Hans teleurgesteld helemaal met zijn radio-activiteiten. Hij verkoopt zijn spullen via een veiling en schenkt het restant aan het Haagse Postmuseum. Hij runt voortaan alleen nog het pension. De samenwerking met Philips is in 1929 al op de klippen gelopen als Hans een schakeling toepast in radio-ontvangers die niet valt onder een octrooi van Philips, ook al beweert dat concern het tegendeel. In 1935 krijgt Hans gelijk van de Octrooiraad, maar dan is het al te laat. Hans laat het octrooi

Van der Helmstraat (het oude pand is gesloopt)

bovendien verlopen. Hij betaalt de 'accijns' niet.

In 1943 wordt Parkweg 3 Duits Sperrgebiet. Hans wordt gedwongen Duitse militairen onder te brengen. Het is 1944 als

het noodlot toeslaat. Hans hoort op 2 november een V2 na een mislukte start neerkomen in het Van Stolkpark. Nieuwsgierig als hij is, gaat hij kijken. Hij wordt door de Duitsers weggestuurd. Een dag later gaat hij echter terug. De Duitsers betrappen hem met enkele elektronische V2-onderdelen. De 'spion' wordt gearresteerd. Na verhoor op landgoed Clingendael wordt Hans in de door de Duitsers geconfisqueerde filmstudio (Ufa Filmstad) op landgoed Oosterbeek (Wassenaar) gefusilleerd. Zijn lichaam wordt op 28 september 1945 ontdekt op het provisorische kerkhof voor oorlogsslachtoffers aan de Schouw-

weg in Wassenaar, Het Lange Duin, op landgoed Ter Veken.

Als dat kerkhof wordt geruimd, volgt zijn herbegraving op begraafplaats Nieuw Eykduynen in Den Haag. Daar kennen ze hem niet onder de naam Idzerda, doch als Schotanus. Die naam is in Den Haag aan de zijne toegevoegd, net als Amsterdam (toen hij daar woonde) à Steringa bij de naam Idzerda voegde. Het zijn overigens allemaal voornamen van zijn grootvader. Het graf is geregistreerd bij de Oorlogsgravenstichting. Ter plekke is ook Hans' vrouw Gerda begraven. Zij overleed in 1954. De laatste rustplaats van het echtpaar kent geen opsmuk, geen groen, geen bloemen. Nergens een vermelding van Hans' wereldprimeur. Alleen in zijn geboorteplaats Weidum staat een monument ter zijner nagedachtenis.

Hans was een pionier die aan de wieg stond van de radio-omroep in Nederland. Technicus en uitvinder, maar geen zakenman. Uiteindelijk staakte het genie teleurgesteld zijn werkzaamheden.

Carel Goseling
carelgoseling@hotmail.com

Grafsteen

Wassenaar, Schouwweg Ter Veken

Parkweg 3 (het oude pand is gesloopt)

Kom Haags Ontmoeten

De plek voor ouderen én hun mantelzorgers.

Op zoek naar een gezellige plek in de buurt?

Bij Haags Ontmoeten vindt u altijd een plek voor een kop koffie en een goed gesprek. Loop binnen en ontmoet andere mensen en buurtgenoten op één van onze locaties, of dat nu bij een culturele vereniging, buurtcentrum of tempel is. U bent van harte welkom! Meer weten? Kijk op haagsontmoeten.nl.

HAAGS ONTMOETEN
Uw plek in de wijk

Advertorial

Een luisterend oor kan een wereld van verschil maken

“Ik ben Lucia, moeder van vier, oma en overgroot-oma. Na mijn carrière als voedingsassistent geniet ik van mijn vrije tijd. Bij Haags Ontmoeten ontmoette ik mensen die, net als ik, mantelzorgers zijn of zijn geweest. Hier vond ik vrienden die ik als familie beschouw.”

De intensiteit van mantelzorg
Lucia's verhaal begint bij haar man, die op jonge leeftijd ernstig ziek werd. “Hij was pas 38. Ziekenhuisbezoeken, chemokuren - ik ging parttime werken om hem bij te staan.” Tegelijkertijd zorgde Lucia voor een ziek nichtje dat in Nederland behandeld werd. “Ik had vier kinderen thuis en nam haar ook in huis. Het was zwaar, maar ik voelde dat ik het moest doen.” Later, na het overlijden van haar

man, zorgde ze voor haar broer met een verstandelijke beperking. “Ik was altijd degene die klaarstond. Het gaf voldoening, maar het vergde veel van me.”

Balans vinden

“Tijd voor jezelf vrijmaken, is moeilijk als mantelzorgers,” vertelt Lucia. “Je staat constant klaar. Maar ik leerde hoe belangrijk het is om rustmomenten te pakken, al was het maar een uurtje. Zonder steun van mijn kinderen had ik het niet volgehouden.”

Haags Ontmoeten: een plek voor nieuwe verbindingen

Na haar intensieve mantelzorgtaken vond Lucia steun en gezelligheid bij Haags Ontmoeten, ze is zowel bezoeker als vrijwilliger. “Haags Ontmoeten is echt een uitlaatklep geworden voor mij. Het geeft me de kans

om anderen te helpen, nieuwe mensen te ontmoeten, en gewoon even te ontspannen.” Ze vertelt hoe de vriendschappen die ze hier heeft opgebouwd haar helpen om zichzelf te blijven en haar liefde voor zorg voort te zetten. “Hier heb ik vrienden gevonden die ik als familie beschouw. Het zorgt ervoor dat ik me nuttig voel en er voor anderen kan zijn, maar zonder de druk van zware zorg.”

Een boodschap voor anderen

Lucia moedigt mantelzorgers aan om steun te zoeken. “Ik weet hoe zwaar het kan zijn.

Maar een luisterend oor, een gesprek of hulp kan een wereld van verschil maken. Bij Haags Ontmoeten leerde ik dat je nooit te oud bent voor nieuwe vriendschappen.” Haar advies? “Probeer iets nieuws, zoals Haags Ontmoeten. Je weet nooit welke mooie verbindingen je opbouwt.”

Met Haags Ontmoeten heeft Lucia een plek gevonden waar ze zichzelf kan zijn. Haar verhaal laat zien hoe belangrijk steun en verbinding zijn, voor mantelzorgers en iedereen die zorg draagt.

HAAGS ONTMOETEN
Uw plek in de wijk

- MAAIKE WEERWAG -
Persoonlijk & laagdrempelig
www.oktober-uitvaart.nl
oktober uitvaartzorg
06 55 17 26 83

Het origineelste Sinterklaascadeau!
Geef bijvoorbeeld een proefabonnement cadeau, drie maanden lang De Haagse Tijden in de brievenbus voor maar € 20,-
Dit abonnement wordt nooit zonder toestemming verlengd.
Kijk op www.dehaagsetijden.nl of bel 070 - 345 76 97

Vroem, Vroom...

In elke editie van De Haagse Tijden stapt autojournalist John Vroom weer even in een auto die vroeger door Den Haag reed.

Renault 4

Het waren toch wel heel bijzondere auto's voor die tijd. De Renault 4. Ongetwijfeld bedacht als tegenhanger van de Eend, maar dan toch weer heel bijzonder. Het model is natuurlijk zeer herkenbaar. Zelfs nog een gat in de voorbumper om hem aan te slingeren. Een van de eerste auto's, naast de Renault 16, als vijfdeurs.

Ramen voor en achter als schuifraampjes en de deur van binnen openen vond plaats door je hand in een donker gat te stoppen en een metalen strip omlaag te duwen. Vederlichte kwaliteit natuurlijk, hoewel ik mij nog kan herinneren dat ik er toch een bloedende vinger aan overhield, maar dat terzijde. Je kon kiezen uit twee stoelen voorin of een bank, zodat je er met drie personen op kon zitten. Zitten achter het stuur was ook bijzonder. Het stuur was laag geplaatst en was van een donkerbruin-rode, plastic kwaliteit. Een kaal dashboard met links de knop voor de ruitensproeier en drie wat goedkoop aandoende tuimelschakelaars voor de verlichting, de

ruitenwischer en de ventilator-motor en hij had het bekende duw-, draai- en trekhendel als versnellingspook in het midden. Renault sprak zelf van 'een sobere distinctie'. Een stengeltje links en rechts van het stuur, met daaronder het stuur- en contactslot voor de universele Neiman-sleutel. Spiegel bovenop het dashboard, dat prettig meetrilde met de auto en niet zo'n goed zicht naar achteren gaf. En vóór de passagier een breed open vak voor kaarten, kranten en zonnebrillen, met daaronder een breed plateau voor, zoals Renault zelf suggereerde, een fototoestel (!). Maar ach, wat gaf dat nou helemaal in die tijd. Leuk was wel

het typische Renault-geluid. Als je de motorkap opende, zag je de versnellingsstang met het toch wel heel eenvoudige motortje. Ja, we kunnen er nu wat meewarig naar kijken, maar het was toen wel een bijzonder ruimte-autootje. Uniek voor die tijd was die vijfde deur die toegang gaf tot een enorme bagageruimte, waarbij ook nog de achterbank opgeklapt kon worden. Een laadvloer zonder drempel, volkomen vlakke vloer en rechte zijwanden, met ook nog een uitneembare hoe-

denplank. Uniek voor die tijd. Typisch Frans was de plaatsing van het reservewiel in een klem onder de auto. Het slimme was dat het wiel geen ruimte innam in de bagageruimte, maar naar mijn idee moet het wiel toch uiterst goor worden in de loop van de tijd, dus lekker klusje als je een lekke band moest wisselen. Eigenlijk zijn dit soort karakteristieke auto's niet meer vertoond in deze jaren. Zo compact en ongecompliceerd. Hoe heette ze ook alweer, die pronte brunette uit de Vogelwijk in Den

Haag in de jaren tachtig met die rode Renault 4, met wie ik een tijdje danste bij Dansschool Van der Meulen aan de Laan van Meerdervoort op die avondsoirees en een biertje dronk na afloop in de Catharinahoeve, een paar deuren verder op de hoek van de Van der Spiegelstraat? Haar vader had een aantal brillenzaken, waaronder één in de Bogaard in Rijswijk. *Sweet memories!*

John Vroom
johnvroom@planet.nl

Een warme persoonlijkheid

Het is alweer zo'n twintig jaar geleden dat Theo van Gogh vermoord werd. Vandaar dat hier in de media de nodige aandacht aan geschonken wordt. Reden te over om me hierbij aan te sluiten.

Theodoor van Gogh is op 23 juli 1957 in de Oranjekliniek aan de Scheveningseweg in Den Haag geboren. Zijn ouders woonden op dat moment in Voorburg op de Zwartelaan. Zijn vader, Johan van Gogh, is de kleinzoon van de broer van Vincent van Gogh, mocht u zich afvragen of hij familie was van de beroemde schilder. Zijn moeder heet Anneke Vonhoff en Theo, zoals hij genoemd werd, had twee zusjes. Toen Theo zeven jaar was, ging

het gezin in Wassenaar wonen. Vooral de tijd die hij op het Rijnlands Lyceum heeft doorgebracht, was - uitgaande van de verhalen die hij erover schreef - kennelijk belangrijk voor hem. In 1975 deed hij eindexamen havo en enkele jaren daarna behaalde hij via een Staatsexamen het atheneum-diploma. (Wist u overigens dat Ramses Shaffy ook een jaartje op het Rijnlands Lyceum heeft rondgelopen?) Theo heeft zijn belevenissen op deze school in diverse columns opgeschreven en zoals zo vaak gaat hij ook hier van uitersten uit. Zo lees ik: "Mijn loopbaan op deze school was een vrij faliekante mislukking" en "Het waren de leukste jaren van mijn leven." Ook enkele leerkrachten laat hij niet onbesproken. "Kon ik mijn leven overdoen, ik was

Theo op latere leeftijd

als juffrouw Tamboezer op het Rijnlands gekomen." Deze leerkracht woonde in de Geheimzinnige Koepel nabij de Rijksstraatweg, waar C. Joh. Kievit een boek over geschreven heeft en dat was op zich al interessant. Vanaf 1975 tot aan zijn dood heeft hij in Amsterdam gewoond. En hoewel hij vooral bekend geworden is als filmregisseur - hij heeft maar

lieft drie Gouden Kalveren gekregen - heeft hij veel meer gedaan. Zo schreef hij boeken en columns, speelde in films en was hij met grote regelmaat op de tv te zien. Het noemen van titels heeft geen zin, gezien het enorme aantal. Mocht u hier belangstelling voor hebben dan moet u maar eens op Wikipedia kijken. Hoe anderen over hem dachten, loopt sterk uiteen.

Theo toen hij vijf jaar oud was

Zo kwam ik onder andere tegen: "Een vrijdenker, iemand met een scherpe tong, iemand met een wel heel erg uitgesproken mening en een warme persoonlijkheid." Het soort humor waar hij gebruik van maakte, werd niet door iedereen begrepen, laat staan gewaardeerd. In ieder geval iemand die er stond, iemand om wie je niet heen kon. Om de een of andere reden moet ik, nu ik dit opschrijf, denken aan een uitspraak van de schrijver W.F. Hermans: "Ik wil het publiek teisteren en er nog aan verdienen ook."

Carola Smeedeik

Een portret van de ouders van Theo in 1986, gemaakt door Aat Veldhoen

Eropuit!

Organiseert u een leuke activiteit waar onze lezers blij van worden? Mail uw activiteiten of tips naar info@dehaagsetijden.nl of bel: 070 - 360 76 76

GRATIS TAXATIEDAGEN

Elke woensdag en donderdag van 10.00 tot 16.00 uur

Elke WOENSDAG: munten, postzegels, bankbiljetten en ansichtkaarten

Ergens slingeren nog de postzegelalbums van opa op zolder. Waar zijn de munten van pa eigenlijk gebleven? En zijn die ansichtkaarten bestemd voor het oud papier? Moeten we die oude bankbiljetten inleveren?

Elke DONDERDAG: goud, zilver, sieraden, kunst, antiek, militaria en Pokémonkaarten

In de la ligt nog die gouden ketting van oma. Ergens ligt nog een potje met oude sieraden. Dat oude beeldje of die zilveren miniatuurtjes in de kast, zijn die nog wat waard? Hebben die oude onderscheidingen en militaire spullen nog waarde? Zijn Pokémonkaarten interessant?

U bent niet de enige met vragen over stukken die bij u thuis liggen. Om hier een antwoord op te krijgen organiseert **Heritage Auctions Europe** deze open inloopdagen van 10.00 tot 16.00 uur. Bezoek ons op de Energieweg 7 te IJsselstein, vlakbij Utrecht, voor een gratis en vrijblijvende taxatie met een kopje koffie. Aansluitend krijgt u desgewenst advies met betrekking tot verkoop of verzekering. Voor meer informatie: **030-6063944** en www.ha-europe.com. Bel ons ook even als u meerdere zaken (bv. munten en sieraden) op 1 dag wil combineren. Tot ziens in IJsselstein!

Scheveningen Light Walk

Op zaterdag 7 december 2024 trekken duizenden enthousiaste wandelaars hun wandelschoenen aan om deel te nemen aan het grootste lichtfeest van Scheveningen. De afstanden voor de Scheveningen Light Walk zijn vernieuwd. Er is de keuze uit een wandeltocht van 5 KM (familiewandeling), 10 KM en 15 KM. Onderweg zijn er vele lichtacts en muzikale acts te bewonderen. Ook een winterse lekkernij en warme drank zijn inbegrepen. Om de wandelervaring compleet te maken, ontvangt iedere deelnemer een echte Scheveningen Light Walk pet met verlichting, een tasje en een wandelkaart aan een Scheveningen Light Walk keycord. Deze extra's zorgen voor een praktische en feestelijke touch aan de wandeltocht. De wandeltocht is compleet verzorgd met onderweg veel unieke (licht)acts, winterse lekkernijen en warme dranken.

Wanneer & waar: za 7 dec, 16.15 uur, Scheveningen Bad
Meer info via scheveningenlightwalk.nl

Nina Spijkers – Antigone

Wat weegt zwaarder, het maatschappelijke belang of dat van het individu? Regisseur Nina Spijkers brengt een moderne versie van de Griekse tragedie *Antigone*. Een grootse voorstelling over familie, politiek, stabiliteit en rebellie, vol livemuziek. De twee broers van Antigone voeren oorlog om de stad Thebe en komen allebei om in de strijd. Als laatste man in de familielijn moet hun oom Kreon de stad nu leiden. Om de politieke rust te herstellen, verbiedt hij dat een van de broers wordt begraven. Wie dat toch doet, zal met de dood worden gestraft. Maar Antigone is vastbesloten haar broer een waardig afscheid te geven. Ze zoekt steun voor haar daad, maar komt steeds meer alleen te staan. Op de avond voor haar bruiloft met Kreons zoon komt het tot een fatale botsing met haar familie en de politieke macht.

Wanneer & waar: t/m di 3 dec, Het Nationale Theater, Schouwburgstraat 10
Meer info via hnt.nl

T.REX in Museon-Omniversum

Vanaf 12 december rennen T-Rex en andere enorme dino's over het gigantische koepelscherm van Museon-Omniversum. Het spectaculaire, Nederlands gesproken *T.REX (6+)* is een avontuurlijke grootbeeldfilm over de ontdekking van een T-Rex fossiel door drie kinderen. *T. REX* is een boeiend, wetenschappelijk avontuur, gebaseerd op een waar-gebeurd verhaal. In juli 2022 deden drie hele jonge fossielenjagers de ontdekking van hun leven. In de Amerikaanse staat Noord-Dakota stuitten de 8-jarige Liam Fisher, zijn 11-jarige broer Jessin en hun 10-jarige neef Kaiden Madsen op een groot versteend bot. De grootbeeldfilm volgt de kinderen en paleontologen bij de opgraving van het fossiel. Ze verpakken het in gips en vervoeren het naar een museum om het te conserveren. Met verbluffende computeranimatie komt het fossiel tot leven. Het blijkt een zeldzame, jonge T-Rex te zijn, waarvan er wereldwijd maar vier zijn gevonden.

Wanneer & waar: vanaf do 12 dec, Museon-Omniversum, Stadhouderslaan 37
Meer info via museon-omniversum.nl

Residentiekoor met Mystiek Winterconcert

Het Residentiekoor Den Haag geeft een *Mystiek Winterconcert* op zondag 8 december om 15.00 uur.

Op het programma staan deze keer weer werken van hedendaagse componisten.

- Arvo Pärt (Estland 1935), *Berliner Messe*.
- Ola Gjeilo (Noorwegen 1978), *The Rose, Across the Vast Eternal Sky, The Lake Isle*.
- Eric Whitacre (Amerika 1970), *Five Hebrew Love songs*.

De begeleiding wordt verzorgd door het Residentiekoor Begeleidingsorkest.

Het geheel staat onder leiding van dirigent Martin van der Brugge.

Wanneer & waar: zo 8 december 2024, 15.00 uur, Lutherse kerk, Lutherse Burgwal 7
Kaarten in de voorverkoop zijn te reserveren via www.residentiekoor.nl

Opening Schroeder Kringloop aan de Theresiastraat!

Mis het niet. Op 2 december opent Schroeder Kringloop de deuren van haar nieuwe winkel aan de Theresiastraat 292. Deze zevende locatie is een schatkamer vol unieke, tweedehands vondsten: van vintage kleding en bijzondere meubels tot duurzame deals en zeldzame pareltjes. Een winkel waar iedereen iets bijzonders kan vinden!

De feestelijke, officiële opening vindt plaats op vrijdag 13 december van 13.45 tot 15.30 uur en wordt verricht door wethouder Kapteijns. Iedereen is van harte welkom om dit moment mee te vieren en het veelzijdige assortiment te ontdekken. Met deze winkel draagt Schroeder niet alleen bij aan een duurzame wereld, maar creëert ook werkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Kom langs en geef spullen een tweede leven. Noteer 13 december in je agenda en ontdek de nieuwste Schroeder Kringloop!

Wanneer & waar: vr 13 december 2024, 13.45-15.30 uur, Theresiastraat 292

Kerstconcert Haags Kleinkoor

Op zondag 15 december geeft het Haags Kleinkoor zijn traditionele kerstconcert. Midden in de adventsperiode, dus in verschillende toonaarden en van verschillende componisten zal de tekst en muziek klinken op het thema *Veni redemptor gentium / Nun komm der Heiden Heiland*.

Onder andere werken van Buxtehude, Lübeck, Scheidt en ook een werk dat Hans Jansen, de dirigent van het koor, speciaal zal componeren. Het prachtige Bätz orgel van de Lutherse Kerk (gebouwd in de achttiende eeuw) zal klinken en een strijkersensemble begeleidt het koor. Na afloop is er gelegenheid voor ontmoeting onder het genot van glühwein en door de koorleden zelfgemaakte lekkernijen.

Wanneer & waar: zo 15 dec, 15.00 uur, Lutherse Kerk, Lutherse Burgwal 9
Meer info via haagskleinkoor.nl/concert

Kom in kerststemming met muziektheater van Haagse bodem

Wil je in de stemming komen voor de kerst? Kom dan zondagavond 15 december naar Theater in de Steeg. Daar zet de Haagse Theatergroep Roest een spannende muzikale voorstelling van puur Haagse bodem op de planken.

Het stuk, *De weg terug*, belicht actuele thema's die vooral voor twintigers en dertigers spelen. Deze millennials ervaren de spanning tussen enerzijds geld verdienen en succesvol zijn en anderzijds leven zoals je ooit van plan was, volgens je idealen. Ze zijn in de levensfase dat ze misschien kinderen krijgen en lopen op tegen de moeilijkheid om een passend en betaalbaar huis te vinden.

Aan het kerstdiner loopt de druk tussen de vier acteurs - alle vier Haagse millennials - op. De liedjes van muziekcollectief Roest, een mix van funk, pop, ballads, reggae, rap en rock, voeren de spanning nog op. Tot de ontknoping weer uitzicht op een positieve toekomst brengt...

Wanneer & waar: zo 15 dec, 20.00 uur, Theater in de Steeg, Westeinde 165a
Tickets en meer informatie via www.dewegterug.nl

Marcello en Els (W)eten Wat Lekker Is

Restaurant Moose

Heerlijk gegeten voor een schappelijke prijs!

Een van de oudste straten van Den Haag

Sinds een maand of negen vind je in een van de oudste straten van Den Haag - de Kazernesstraat - Restaurant Moose. De straatnaam dateert uit 1844, daarvoor stond het bekend als het pad 'Achter de Stallen'. De oudste panden van de straat zijn namelijk de koetshuizen die horen bij de huizen aan het Lange Voorhout. Dit pad achter de stallen was er, samen met het Lange Voorhout, al in de vijftiende eeuw! De huidige straatnaam verwijst naar de Oranjekazerne van de Grenadiers en Jagers, die in 1824 aan de Noordsingel (nu Mauritskade) werd gebouwd.

Eerst de groente

Op een rustige donderdagavond worden we ontvangen door de vriendelijke eigenaar Thom in zijn sfeervolle restaurant vlakbij

de Denneweg, Hotel Des Indes en het Voorhout. Een klein reisje van een paar minuutjes brengt je uit de drukte bij Moose.

Hij legt uit dat de menukaart seizoensgebonden is en dat het nu uiteraard de beurt is aan het Herfstmenu. Groenten spelen de hoofdrol bij Moose, er wordt vegetarisch gekookt of volgens

het zogenaamde 80-20 principe; 80% groente aangevuld met een bescheiden stukje vlees of vis! Onder het genot van een Crémant de Elzas (Els) en een Oostenrijkse Blaufränkisch (Marcello) bestuderen we de kaart. Op

die kaart 8 gerechtjes 'to share' en tweemaal een verrassing menu (3 of 4 gangen). Leuke en verrassende combinaties zoals 'Hert met geroosterde spitskool met Ras el Hanout' of 'Roodbaars en knolselderij'. Zoals zo vaak, besluiten we ook dit maal ons te laten verrassen door de chef...

Gefrituurde boerenkool...

Het eerste (vega-)gerechtje dat op tafel komt is ook het eerste gerecht van de kaart Geroosterde schorseneren, krokante gefrituurde boerenkool met een crème van Brabantse overjarige geitenkaas en cacaonibs, erbij versgebakken plat brood met

z.g. bruine boter. Het ziet er prachtig uit en smaakt voortreffelijk, vooral de boerenkool is een verrassing. We geven dit gerecht een dikke negen! Gerecht twee is de Gepocheerde koolvis met gestoofde prei en een beurre blanc met dragon, erbij een heerlijke aardappelpuree en het wordt door chef Giovanni persoonlijk opgediend. Ook dit gerechtje scoort hoog. De vis is perfect gegaard, de smaakcombinaties zijn uitgebalanceerd en het ziet er ook nog eens goed uit. We sluiten af met de selectie van kaasjes; een Petit Dureval, een milde schapenkaas uit Friesland, een Oudwijker Cigno, een Goudse oplegkaas van twee jaar oud en een Bastiaan Blauw. We hebben heerlijk gegeten voor een schappelijke prijs!

Kunstprijsvraag. Doe je mee?

Moose is een gezellig ingericht restaurant met helaas maar een (te) kleine selectie kunst van Eland of Moose aan de muur. Daar heeft Thom wat op

bedacht; een kunstwedstrijd voor Haagse kunstenaars! Moose zit tenslotte niet voor niets in een buurt vol kunstenaars met diverse ateliers, de Haagse Kunstkring en Pulchri letterlijk om de hoek. We zeggen doe mee, en wie weet hangt jouw kunst binnenkort bij Moose. Je hebt nog even; fysiek of digitaal inleveren voor 26 januari 2025. Alle informatie over deze Restaurant Moose Kunstwedstrijd kan je natuurlijk vinden op www.restaurantmoose.nl

Op een rijtje

Restaurant Moose
Kazernesstraat 62, Den Haag
www.restaurantmoose.nl
info@restaurantmoose.nl
06 4246 1104
dinsdag t/m zaterdag
vanaf 17.00 uur

Drie gangen	€ 42
Vier gangen	€ 56
Gerechtjes	vanaf € 14
Dessert	vanaf € 12
Drankjes	normaal

Ode aan de (kleine) Beeklaan

Als geboren Westlander woon ik nu inmiddels alweer 48 jaar met heel veel plezier in Den Haag. Bij het honderdjarig jubileum, anno 2010, van ons gedeelte van de Beeklaan, heb ik een gedicht geschreven. Ieder jaar wordt er in dit gedeelte van de Beeklaan een straatfeest gegeven waar de muzikanten uit de straat voor de muziek zorgen. Iedere bewoner kookt of bakt zijn bijdrage voor de gezamenlijk maaltijd aan een lange tafel in de afgezette straat. Mijn gedicht is in 2020 in de bundel Haags verleden in gedichten terecht gekomen. De 'kleine Beeklaan' (in de volksmond) ligt in het verlengde van de Beeklaan en loopt vanaf het begin van de Groot Hertoginnelaan naar de Segbroeklaan.

Ode aan de (kleine) Beeklaan

*Ooit lagen hier de duinen en stoof hier nog het zand
Een dikke eeuw geleden, nog niet veel aan de hand
Er stroomde hier een beekje en daaraan stond een koe
Gewoon maar wat te grazen want daar was zij aan toe*

*Bijna nog geen auto's maar wel een kar met paard
Op veel oude plaatjes is dat beeld nog goed bewaard
De melkboer, de bakker en ook de groenteman
Brachten hier toen nog hun waren aan de man*

*De tijd nog van de kachel en het kolenhok gevuld
De dienstmaagd met schort voor in lange rok gehuld
Men kwam hier en vertrok weer een wereldoorlog of twee
Het paard dat werd een auto en daar zitten we nu mee.*

(De kleine) Beeklaan nr 443-421, gezien naar de Morsestraat. Foto uit 1930, Haags Gemeentearchief

*Hier voel je de historie, vadertje Drees die woonde hier
Zijn sociale idealen zette hij hier op papier
In de luwte en de rust van dit verborgen stuk Beeklaan
Kom je op adem en kan 't leven snel weer aan*

*Sta ik op de duinen en kijk ik over de stad
Dan doet dat mooie plaatje mij altijd wel weer wat
De bomen en de lanen, het strand, de wind en ook het Plein
En dit pittoreske straatje is waar ik het liefst wil zijn*

Jan Scholtes
email@janscholtes.nl

Beeklaan tussen Groot Hertoginnelaan en Morsestraat. Foto: Harry van Reeken, Haags Gemeentearchief

Puzzelpagina

1 ZWEEDSE PUZZEL

1000 gram	dominee	uitroep van afkeer	part	binnen-vaartuig
leidsman	gezet	zangspel	plat vaartuig	huidplooi
10		deel v.e. geraamte		2
Chinese munt	actieradius			8
stad in Japan	honingbij			
		Alpenweide		zwaardwalvis
		nikkel		
op alle plaatsen	verlichting	vulkaan op Sicilië	riv. in Italië	
		muziektempel	lichaamsdeel	
		bijhouder		5
		meester		
levenslicht	1		plots	ieder
een zekere				hemelbrood
		hoofdstad v. Italië		seintaal
		cadans		
kever		deel v.d. hand		vleesstokje
zeuren		knock-out		
			gesneden stier	
			waterkering	7
mensenmenigte	mosvlakte			
	onzes inziens			
		voorzetsel		3
nihil			honingdrank	6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2 SUDOKU

6		7						
	5	9					3	
	2							
2	1	5		8	9			
9	6				1			
4			1	8		6		
							4	
8			9			1		
5			3		8	2		

		3	8	6	7			
		3						6
		7						9
			9	8				
			1	4	2			
	4				2	7		
				7			2	
5			2	9	6			
	8	4	6			5		

Puzzel & Win!

Mocht u de oplossingen weten van de puzzels op deze pagina, dan maakt u kans op deze leuke Haagse sokken! U kunt de oplossingen tot donderdag 5 december mailen naar puzzel@dehaagsetijden.nl

Win Haagse Harry Sokken - Model 'Standbeeld'
 Limited edition! Deze sokken verschijnen ter ere van de Haagse Harry tentoonstelling in het Haags Historisch Museum. Gemaakt van bamboe, dus duurzaam.
 De sokken zijn ook online verkrijgbaar via www.haags.nl t.w.v. € 14,95 (excl. verzendkosten).

Oplossingen vorige editie:
 Wordzoeker: Grootmeester
 Sudoku: 5 - 3
 De Haagse Harry Sokken, gemaakt van bamboe, gaan naar: *Jos de Vries*
 U dient deze prijs zelf op te halen bij De Haagse Tijden op de Laan van Meerdervoort 174, Den Haag (tijdens kantooruren).

3 WOORDZOEKER

M	R	E	I	T	R	E	V	L	T	C	O
I	T	P	R	E	C	A	R	I	O	L	L
E	I	H	L	E	N	T	E	N	P	G	O
E	N	E	C	U	N	R	D	T	K	N	P
R	T	E	E	E	O	E	E	J	W	I	R
Z	M	T	C	N	N	N	T	E	A	M	E
U	S	A	D	S	A	O	E	S	L	M	T
C	E	R	L	K	C	R	O	R	I	E	A
H	I	U	L	S	T	E	B	E	T	T	W
T	D	O	M	E	I	N	M	G	E	S	B
E	M	Y	Z	N	E	O	A	E	I	W	U
P	M	U	R	O	F	T	B	N	T	S	T

Bamboe	Islam	Onweer	Toner
Boete	Klomp	Precario	Topkwaliteit
Condens	Lente	Rondrit	Vertier
Domein	Lintjesregen	Scene	Vrede
Eerzucht	Nerts	Stemming	Waterpolo
Enzym	Nonactief	Steun	Weleer
Forum	Onecht	Teler	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Kom jij weleens bij je wijkcentrum?

✓ Dé plek voor advies, ondersteuning, vrijwilligerswerk en activiteiten in de buurt. Je vindt ons door heel Den Haag: wijkz.nl

wijkz voor elkaar

We doen meer dan je denkt!

UTS VAN DER GEEST VERHUIZINGEN

Speciale service voor senioren

- Zorgverhuizingen
- Particuliere verhuizingen
- Int. verhuizingen
- Kunst- en antiekservice
- In- en uitpakservice
- Verhuisdirigente
- Handyman
- Inboedelopslag

T 070 399 42 41
W utsvandergeest.nl

ERKENDE VERHUIZERS